

škofja Loka

dz 0

MOZAIK

2021

070.489(497.42:lezniki)

120210179,3

KNJIŽNICA ŠKOFJA LOKA

COBISS

KNJIŽNICA
IVANA TAVČARJA
ŠKOFJA LOKA

MOZAIK

GLASILO SKUPINE DOMEL

Osrednja tema:

Program 725 – Stihl

Kako zmanjšati fluktuacijo zaposlenih v proizvodnih oddelkih

Dodatno zdravstveno zavarovanje

Oglarjenje na moji rojstni domačiji

julij 2021 | letnik 41

3

BESEDA UREDNICE

Dobrodošli pri branju julijske številke Mozaika. Visoke temperature so nas opozorile, da se bližamo času dopustov. Tudi letos bodo zaradi razmer, ki jih narekuje covid, naši dopusti z določenimi omejitvami. Lansko leto nas je pripeljalo do spoznanja, da ni nič samoumevno, in je tudi precej spremenilo naše poglede in delovanje. Pomembno je, da iz tega, kar nam je prineslo koronaobdobje, odnesemo čim več pozitivnega.

Romana Lotrič
Glavna urednica

Tudi v podjetju imamo veliko pozitivnih zgodb. V proizvodnji za našega dolgoletnega kupca uvajamo hibridno lepljenje magnetov. Projekt prenove sistemizacije se intenzivno nadaljuje. Definirana in usklajena so nova delovna mesta, ki bodo stopila v veljavo 1.1. 2022.

Šesta generacija slušateljev Domelove akademije je v juniju zaključila z izobraževanjem, ki je bilo tudi posebno. Akademija je bila namenjena vodjem proizvodnih oddelkov in je zaradi nastalih razmer večji del potekala na daljavo. Predstavljamo prvo skupino in njihov izziv.

Štirje novozaposleni so se odzvali k predstavitvi.

Pišemo o dodatnem zdravstvenem zavarovanju, čemu je namenjeno in kaj krije. Pišemo tudi o cepivih in letos razširjeni mišji mrzlici.

Sodelavka nam predstavlja postopek oglarjenja v Pozirnem, ki ima že dolgoletno tradicijo. Za konec pa še razvedrilo in ideja za potep za vikend.

Zgodb je toliko, kot je ljudi, vsak v sebi nosi svojo. Če jo želite deliti z nami, bomo veseli.

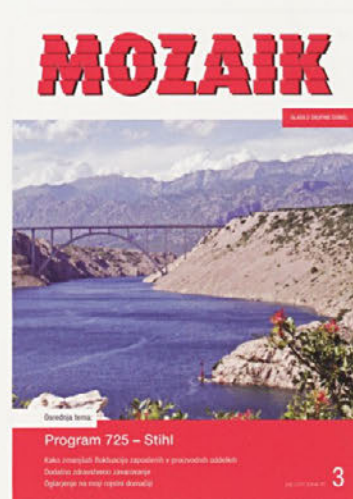
Kjerkoli boste prebirali glasilo - doma, na dopustu, mogoče na plaži, vam želimo, da oddih poživi prav vsako celico in jo napolni s pozitivno energijo.

Želimo vam lepe in prijazne poletne dni.

KAZALO

Beseda urednice	2
Uvodnik	3
Kratke novice	4
Program 725 Stihl	7
Projekt prenove sistemizacije	9
Kako zmanjšati fluktacijo zaposlenih v proizvodnih oddelkih	11
Novozaposleni	14
Dodatno zdravstveno zavarovanje	15
Mišja mrzlica	17
Cepivo mRNA za Covid-19	18
Oglarjenje na moji rojstni domačiji	20
Namig za vikend potep: Orlove glave	24
Prijetno s koristnim - izlet in spotoma še smrekovi vršički	25
Kako lahko vaša Wi-fi naprav deluje bolje?	26
Razvedrilo	27
Bilo je nekoč	28
Poletna križanka	31

UVODNIK

Matjaž Čemažar
Direktor - CEO

Spoštovane sodelavke, spoštovani sodelavci.

Poletje nam je poleg višjih temperatur prineslo tudi težko pričakovane sprostitev COVID-ukrepov, število okuženih se je močno znižalo in zato je vlada lahko preklicala epidemijo. Sicer še vedno obstaja tveganje in zato previdnost ni odveč, pa vendar smo v preteklem letu dokazali, da se znamo prilagoditi novim okoliščinam in prevzeti odgovornost za svoje zdravje kakor tudi za zdravje svojih najbližjih.

V obdobju drugega in tretjega vala smo v Domelu imeli več kot 250 zaposlenih okuženih s koronavirusom, za nekaj okužb lahko zanesljivo ugotovimo, da so se kljub vsem ukrepom prenesle v podjetju, v večini primerov pa smo uspešno zajezili virus in tako zaščitili zaposlene pred okužbami. Hvala vsem, ki ste z odgovornim obnašanjem pomagali obvladovati virus in omogočili normalno poslovanje podjetja. V juniju nam je uspelo organizirati tudi cepljenje za zaposlene, saj bo na dolgi rok le precepljenost tisti ukrep, ki nas bo zaščitil pred tem zahrbtnim virusom in nam omogočil normalno življenje.

Poslovno smo bili v prvi polovici leta zelo uspešni, saj smo letos skupaj s 15 mio € prodaje v juniju že presegli 90 mio € prihodkov od prodaje izdelkov. Lanska prodaja je bila v enakem obdobju že močno prizadeta zaradi koronavirusa, zato je lanskih 66 mio € težko primerjati z letošnjim rezultatom. Bolj ustrezna je primerjava s planom, ki je bil glede na negotove čase postavljen dovolj ambiciozno, pa smo ga kljub temu v prvi polovici leta presegli za dobrih 8 %. Napovedi za drugo polovico so še vedno zelo ugodne, na trgu pa je čutiti umirjanje, predvsem na račun pomanjkanja določenih komponent in surovih. Trg avtomobilске industrije je za Domel postal zelo pomemben in prav na tem trgu je očitno pomanjkanje polprevodnikov in čipov upočasnilo rast, kar čutimo v delno znižanih naročilih tako na komponentah v Retečah kakor tudi na avtomobilskem programu v Železnikih. Z ostalih trgov večjih signalov za umirjanje še ni, kljub temu je pa le-to pričakovati, saj so zaloge po celotni verigi povečane. Zaenkrat umirjanje pomeni za našo proizvodnjo k sreči le vračanje v normalne obsege in normalne delovne urnike, kar ja za razporeditev proizvodnega plana ugodno in bo lažje zagotoviti več kot zaslužen dopust zaposlenim.

Konec aprila smo se z digitalnim dogodkom spomnili pogumnih odločitev, požrtvovalnosti in vztrajanja pri vzpostavitvi industrijske proizvodnje v Železnikih, za kar smo našim prednikom izjemno hvaležni, saj je na teh temeljih zrasla moderna industrijska proizvodna. Inovativnost in pripadnost sta se potrdili tudi v devetdesetih letih, ko se je oblikovalo lastništvo podjetja. Ob koncu leta 2020 je imela družba Domel Holding, d.d. 635 lastniških upravičencev s svojimi deleži. 318 lastnikov je zaposlenih v skupini Domel in ima v lasti 47,93 % delnic, kar potrjuje, da še vedno sledimo osnovni lastninski ideji. V zadnjem tednu pred skupščino Domel Holdinga pa smo lastniki dobili zavajajočo ponudbo za menjavo naših delnic za delnice novega podjetja, brez tradicije, vsebine in kapitala. V izogib napačnega razumevanja poslane ponudbe izpostavljamo s statutom zapisane cilje naše družbe, in sicer ima naslednje temeljne cilje: stabilno pridobivanje dobička, razumna rast cene delnice in povečanje trajnega premoženja družbe ter obdržanje večinskega lastništva družbe med delničarji, ki so zaposleni v družbi in v njenih povezanih podjetjih.

Pripadnost, skrb za zaposlene in skrb za kupce so Domelove vrednote, na katere smo lahko ponosni, saj smo z veliko entuziazma, pozitivne naravnosti in odgovornosti do podjetja uspeli izpolniti kupčeva pričakovanja, jih oskrbovati z izdelki in storitvami kljub velikim spremembam na trgu. Že od lanskega septembra delamo s povečanim tempom, za ves vložen napor ob upoštevanju uvedenih preventivnih ukrepov se vsem zaposlenim iskreno zahvaljujem. Pred nami je čas zasluženih dopustov, zato želim vsem zaposlenim prijeten in varen poletni oddih, da si odpočijete in naberete nove energije za drugo polovico leta.

KRATKE NOVICE

Barbara Debeljak

Andrej Šuštar

Uspešno smo pridobili nov certifikat IATF 16949

Na osnovi uspešno izvedene recertifikacijske presoje po zahtevah standarda avtomobilске industrije IATF 16949, ki je potekala pod okriljem certifikacijske hiše Bureau Veritas Certification, smo v maju pridobili nov certifikat IATF 16949.

S tem dokazujemo skladnost naših poslovnih procesov z visokimi zahtevami obvladovanja kakovosti izdelkov in storitev avtomobilске industrije ter ohranjamo zaupanje naših kupcev.

Janez Rihtaršič

Predstavitev rezultatov zagonskih projektov

Štiri ekipe študentov so v petek, 18. junija, predstavile upravi Domela rezultate štirimesečnega dela na zagonskih projektih.

Ukvarjali so se s področji dezinfekcije obutve, oblačil in opreme; dinamičnega pohištva in avtonomnih vozil. Vzporedno z nastajanjem funkcionalnih prototipov so se posamezne predpostavke testirale tudi na trgu. Strokovno podporo pri dizajnu in izdelavi prototipov so nudili razvojni oddelki Domela, podporo pri testiranju trga in izvajanju agilnega razvojnega procesa pa je nudilo podjetje Rebiss.

Leon Markelj

Usposabljanje za počitniško delo

Nastopil je čas vročih poletnih mesecev in z njimi čas dopustov in počitnic. Tudi v letošnjem letu omogočamo dijakom in študentom možnost pridobivanja dragocenih delovnih izkušenj. Zaradi izrednega zanimanja za počitniško delo smo v soboto, 19. 6., v dveh skupinah usposobili za varno delo kar 58 dijakov in študentov, ki nam bodo v veliko pomoč pri doseganju ciljev, ki smo si jih v letošnjem letu zastavili.

Martin Eržen

Na Vodiško

Za cilj tokratnega pohoda članov ekipe prodaje in razvoja, ki je ostal nerealiziran še iz preteklega leta, smo si izbrali Vodiško planino.

Pohod smo začeli na Češnjici, od koder smo nato preko Štalce, Kališ in Lajš prispeli do Jamnika. Od Jamnika dalje smo se držali označene planinske poti. Pot se je po kolovozu postopoma vzpela na rob Kroparske gore. Nekaj časa smo hodili ob grebenu, nato pa smo prispeli do razgledne točke Zidana skala, s katere se nam je odprl lep razgled na Karavanke in Kamniško-Savinjske Alpe.

Na Vodiški planini nam je z dobrotami iz domače kuhinje postregla prijazna oskrbnica Heidi, za zabavo pa je poskrbela tudi nagajiva lisička. Po zaužitih dobrotah je sledil kratek turnir v balinanju na tam-

kajšnjem balinišču. Izpostavil bi tekmo med ekipami Srbije in Irana, ki je pritegnila tudi najboljše poznavalce te igre.

Za pot nazaj smo si izbrali označeno planinsko pot preko Dražgoške gore, mimo planine Kališnik in razgledne točke Bremz do končne postojanke v Brunarici v Dražgošah, kjer smo se hladili do sončnega zahoda.

Kratka statistika: 6 ur hoje, 1500 »višincev« in 28 km.

Mitja Rauter

Ozisejada

Vsako leto se mnogo kolesarskih navdušencev odpravi na pot s kolesom do morja. S sodelavci iz OZI-ja smo se dogovorili, da tudi mi 21. 5. opravimo s to potjo. Vremenska napoved je bila ugodna in v petek natančno ob sedmi uri smo štartali iz Škofje Loke. Jutranje hladno ozračje se je dodobra ogrelo že do Žirov, kjer smo zavili proti Logatcu, nato pa v Rovtah naredili prvi kratek postanek in se malo okrepčali. Od Rovt smo se spustili proti Logatcu in nadaljevali pot mimo poplavljenega Planinskega polja, nato pa premagali znamenite Kačje ride in se spustili v Postojno. Tam smo si vzeli čas za prvi daljši odmor, nekaj pojedli in popili kavo. Oblačnost se je

povečala, okrepil se je veter in proti Razdrtem nam je celo pot kar precej pihalo v prsi. Klance navzgor smo že stežka premagovali, ko smo se bližali Kozini, kjer smo zopet naredili malo daljši odmor. Od tu nas je pot vodila čez Črni Kal, nato pa le še spust do Kopra, mimo Izole in vse do končnega cilja pred Domelovim počitniškim apartmajem v Strunjanu. Števci so kazali 155 km opravljene poti, mi pa smo bili vidno utrujeni in zadovoljni.

Špela Vrhunc

Domelova akademija

V začetku junija je že 6. generacija slušateljev Domelove akademije zaključila z izobraževanjem. Zaključek je potekal na Soriški planini v prijetnem okolju gostišča Lajnar.

Generacija 6. Domelove akademije je bila posebna v dveh pogledih, in sicer je bila izjemna že sama tema IZZIVI VODENJA (namenjena je bila vodjem proizvodnih oddelkov, ki se vsakodnevno soočajo z izzivi vodenja in z izzivi komunikacije s in med sodelavci). Druga posebnost pa je bila ta, da je zaradi covid-19 celotna akademija potekala skoraj dve leti in se je velik del delavnic preselil na splet, kjer so le-te

potekale preko ZOOM-a in Teams-ov. Tudi to oviro so slušatelji lepo sprejeli in premagali.

Slušatelji so bili razdeljeni v 4 skupine in vsaka je imela dodeljeno temo projekta in mentorja.

Skupina A: Kako zmanjšati fluktuacijo zaposlenih v proizvodnih oddelkih (mentor Tomaž Stanonik)

Skupina B: Priročnik za učinkovit sistem nasledstva ob odhodu sodelavcev (mentor Matjaž Čemažar)

Romana Lotrič

Minister se je popeljal z e-kolesom

Minister za infrastrukturo Jernej Vrtovec se je na obisku v občini Železniki v družbi predsednika uprave mag. Matjaža Čemažarja in poslanca državnega zbora Mihaela Prevca popeljal z električnim kolesom e-Cult skozi stari del Železnikov, ki je v pričakovanju ureditve poplavne varnosti in izgradnje obvozne ceste. Kljub prijetni vožnji z električnim kolesom, ki je plod skupnega razvoja več slovenskih podjetij pod vodstvom Domela, je minister v živo lahko spoznal izziv srečanja s kamionom v najožjem delu naselja in z vsem razumevanjem podprl načrtovano investicijo.

Skupina C: Kako povečati motivacijo zaposlenih glede na spremembe v povezavi z učinki, ki jih prinaša nova višina minimalne plače (mentor Aleš Markelj)

Skupina D: Kako vzpostaviti sistem internih prerazporeditev med poslovnimi enotami, upoštevajoč potrebe celotnega podjetja (mentorica Martina Razingar)

Čestitke vsem slušateljem akademije!

DOMEL AKADEMIJA

Špela Vrhunc

Vajeništvo

V začetku junija se je v dvorani Poden v Škofji Loki odvijal dogodek Vajeništvo v sodelovanju s Strojno šolo Škofja Loka in GZS. Na dogodku so se predstavila podjetja, ki si želijo v svoje delovno okolje sprejeti nove vajence.

Domel bo v šolskem letu 2021/2022 sprejel že 4. generacijo vajencev.

PROGRAM 725 STIHL

Boris Jensterle

Program 725 se je pričel nekako v letu 2008 in prvi motorji pod serijskimi pogoji so bili v proizvodnji izdelani v letu 2009. V osnovi gre za elektromotor z zunanjim rotorjem in z visokim izkoristkom, ki se uporablja za vrtno baterijske aparate (kosilnica na nitko, puhalo, rezalnik žive meje, rezalnik betona, baterijska motorna žaga ...) znanega proizvajalca Stihl. Domel je v vlogi razvojnega dobavitelja skupaj s kupcem razvil motorje za namenske aparate in jih industrializiral.

Podjetje Stihl je dolgoletni kupec Domelovih motorjev poznan kot zahteven in hkrati zaupanja vreden kupec, ki mu je ob zanesljivosti dobavitelja in zahtevani kakovosti izdelkov pomembno aktivno sodelovanje projektnih teamov.

Proizvodnja prvih motorjev se je začela v letu 2009 in je zajemala navedene glavne operacije:

- Navijanje statorjev na navijalnem stroju;
- Lepljenje magnetov na obroč;
- Sestava rotorja;
- Sestava statorja s prirobnico in sestava motorja na montažni liniji.

Ena od novitet v procesu je bila vpeljava operacije lepljenja magnetov, z novim izrazom hibridno lepljenje magnetov, ki se je razvilo in začelo uporabljati v Domelu za lastno proizvodnjo. Prvotna operacija hibridnega lepljenja se je sčasoma posodobila z uporabo primernejšega lepila in učinkovitejšega proizvodnega procesa.

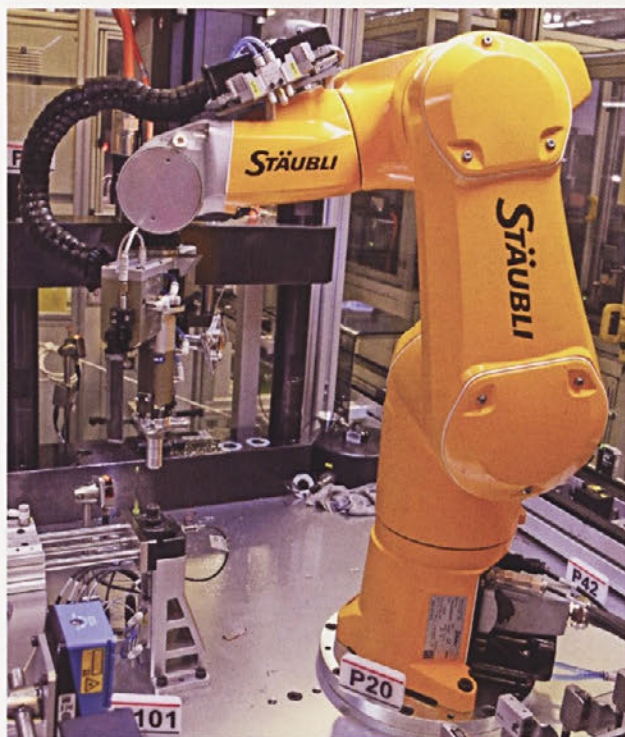
Serijska proizvodnja je startala s tremi različnimi kodami motorjev, konkretno z motorjem za kosilnico na nitko, s puhalom in z baterijsko motorno žago. Naročila v začetku niso dosegala dogovorjenih letnih količin, vendar se je stanje začelo kmalu izboljševati

in ob tem so se razvijale nove izpeljanke motorjev. Za vsako novo izvedbo je bilo potrebno na samih strojih in napravah izvesti določene dodelave, izdelati nove menjalne dele ali dodelati določene spremembe v programu. Trenutno je v sistemu čez 40 kod motorjev, aktivnih osnovnih kod motorjev je 16 z različnimi izpeljankami. Obenem se zagotavljajo motorji vseh kod za pokrivanje servisne dejavnosti.

Kljub temu, da se je na celotnem proizvodnem procesu iskalo rešitve in redno optimiralo proizvodni proces, se je glede na napovedi kupca kazala potreba po dodatni liniji. K temu so pripomogle nove nominacije za ločene dobave statorjev in rotorjev (R+S) iz družine 725 in kasneje še 734 (stator in obroč z magneti z močjo 3kW), ki so zahtevale dodatne dodelave na obstoječi montažni liniji.

Dobra praksa v sodelovanju s kupcem Stihl je, da kupec investira v opremo in orodja, seveda na osnovi konkretnih razlogov, zmožnosti trenutnih kapacitet in glede na plan naročil v naslednjih letih. Pripravile so se tehnološke tehnične zahteve in pridobile ponudbe s strani dobaviteljev opreme. Na osnovi utemeljenih dejstev, predstavitev izbranih ponudb s strani Domela, je proti koncu leta 2019 prišlo do dogovora s kupcem za investicijo v novo montažno linijo. Rok za zagon nove linije je bil glede na ponudbe deset mesecev od uradnega naročila. Hkrati je v dogovoru s Stihlom v Domelu prišlo do odločitve, da se celoten program za kupca Stihl, ki se izvaja v Železnikih,

preseli v skupni prostor, ki ga je bilo pred uporabo potrebno še urediti; postaviti stene, obnoviti tlake, ventilacijo, ogrevanje, razsvetljavo ...

Čas od uradnega naročila strojne opreme je vedno zelo intenziven. Skupaj s teamom dobaviteljev je potrebno, za celotni sistem in vsako napravo posebej, pregledati vse podrobnosti naprave, izbrati sisteme, ki bodo zagotavljali zahtevane čase cikla, zajeti vse polizdelke, ki vstopajo na določeno operacijo, določiti načine in vrstni red operacij, vključiti sisteme nadzora operacij, upoštevati vse predpise in standarde ...

Po uskladitvi sledi podpis dokumenta o potrditvi konstrukcijskih risb, kar je osnova za naročilo in izdelavo sestavnih delov naprave.

Montažno linijo sestavljajo sistemi in naprave:

- Transportni sistem s paletami z RFID-zapisom;
- Varjenje držala kontaktov;
- Vlečenje žic in oblikovanje kontaktov;
- Varjenje žic na kontakte;
- Zalivanje in utrjevanje žic;
- Kontrola statorja;
- Ročno delovno mesto – nameščanje izolirne podloške/ vstavljanje NTC-senzorja;
- Vtiskovanje prirobnice v stator;
- Vtiskovanje igličnega ležaja in semeringa;
- Nanos masti v prirobnico statorja;
- Sestava motorja (rotor + stator);
- Kontrola motorja EOL;
- Ročno delovno mesto (kontrola motorja in pakiranje).

Večji del strojne opreme se je izdelal v Domelu na PC ADP, ostali dobavitelji so še podjetje Atop iz Italije za varilni stroj »Varjenje žic na kontakte« in podjetje DAX iz Slovenije za »Statorsko kontrolno napravo stator« in »Napravo za kontrolo motorja«.

- Prednosti nove linije:
- Krajši čas cikla;
- Dva delavca manj na liniji;
- Avtomatiziran proces;
- Nadzor procesa;
- Sledljivost procesnih parametrov;
- Sledljivost parametrov izdelanih motorjev.

Linija je bila postavljena v mesecu septembru in

pripravljena za proizvodnjo prve kode motorjev. Takrat se je, s strani kupca, tudi izvedla presoja nove montažne linije, ki je bila uspešna z oceno A. Po izdelanem planu so se vpeljale na novo linijo še ostale kode motorjev. Na liniji še tečejo aktivnosti v smeri optimizacije procesa, kar je že tako prepoznano kot stalna aktivnost v Domelovih proizvodnih procesih.

V novem prostoru je postavljena strojna oprema za izdelavo kode motorjev 725, statorja in obroča 734 ter generatorja 675 in 676. Izvajajo se procesi navijanja statorjev, lepljenje magnetov na obroč, sestava rotorjev z balansiranjem, montaža motorjev in podelava generatorja.

Že prvi meseci letošnjega leta so pokazali, da je bila odločitev za investicijo v novo linijo pravilna in nujna, saj sta obe liniji zasedeni. Postavitev nove linije in selitev celotnega programa na novo lokacijo sta zahtevali angažiranost različnih služb v Domelu kot tudi zunanjih dobaviteljev in izvajalcev. Vse aktivnosti, dogovori, usklajevanje idej, terminov, sprejemanje kompromisov ter dobro sodelovanje in angažiranost vključenih so doprinesli k uspešni realizaciji, s tem možnost zagotavljanja kupcu za povečanje količin EC-motorjev že v letu 2021 in prispevek k pozitivnemu poslovanju Domela.

PROJEKT prenove sistemizacije

Aleš Markelj

Od našega zadnjega poročanja v reviji Mozaik smo bili v projektni skupini za prenovo sistemizacije zelo aktivni. Skupina se sestaja najmanj dvakrat tedensko, lahko rečem, da člani skupine v povprečju porabimo za ta projekt 20-30 % svojega delovnega časa.

Seveda so poleg tega še različni sestanki in predstavitve direktorjem področij in PE ter širšemu krogu vodij. Stalno sodelujemo tudi z odboroma za prenovo sistemizacije, ki sta ju formirala svet delavcev in sindikat, tako da so tudi oni stalno obveščeni in seznanjeni z napredkom na tem projektu.

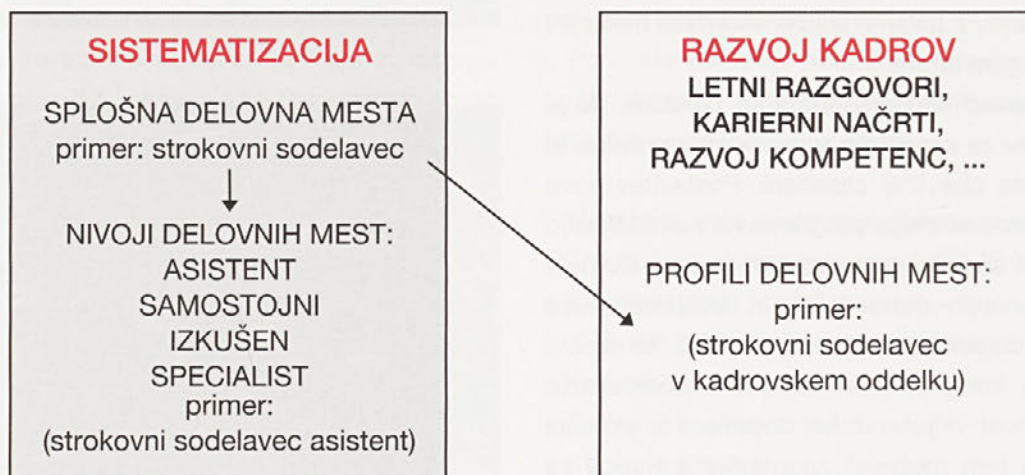
V zadnjih mesecih smo tako že definirali in uskladili nova delovna mesta, ki bodo stopila v veljavo s 1. 1. 2022. Tako bomo po novem imeli približno 60 delovnih mest, od tega veliko večino strokovnih ter 8 vodstvenih delovnih mest. To je bistveno manj od trenutnega stanja, saj imamo po sedanji sistemizaciji

kar preko 290 različnih delovnih mest. Pripravili smo tudi splošne opise teh novih delovnih mest ter odgovornosti za posamezna delovna mesta.

Vsako od delovnih mest bo imelo 4 različne nivoje, in sicer: asistent, samostojni, izkušeni ter specialist. Za vsak ta nivo bo dodeljen svoj plačni razred in bo osnova za razporeditev zaposlenega na osnovno plačo, pogodbo o zaposlitvi, ...

Poleg zgoraj omenjenih splošnih opisov delovnih mest pa so se pripravili tudi **profili delovnih mest**, ki

se nanašajo na delovno mesto v posameznem področju ali poslovni enoti. V teh profilih so definirane specifične naloge in specifične odgovornosti za posamezne profile delovnih mest. Različne zahtevane strokovne in vedenjske kompetence bodo osnova za letne razgovore ter za razvoj kompetenc, razvojne razgovore, karierne načrte, ... Trenutno je pripravljen prvi del teh profilov, drugi del bomo dopolnjevali po dopustih.

Izbrali smo tudi že SAP-partnerja za pomoč pri vzpostavitvi sistemizacije: podjetje COMCOM iz Idrije, s svetovalcem Pavlom Troho. Konec aprila je bil izveden uvodni sestanek, z delavnicami pa smo pričeli v mesecu maju. Glavnina aktivnosti na tem področju bo izvedenih po koncu poletnih mesecev, ko bo znana že večina parametrov, ki jih bo potrebno upoštevati pri nastavitvah v SAP-sistem.

Pripravili smo tudi že model za novo vrednotenje delovnih mest, kjer bomo za vrednotenje kot osnovo uporabili metodo rangiranja. Ob tem bomo upoštevali tudi kriterije, ki jih definira naša panožna kolektivna pogodba dejavnosti: kriteriji strokovne izobrazbe in izkušenj, odgovornosti ter fizičnega in umskega napora. Velik poudarek smo dali tudi mednarodnim priporočilom oz. kriterijem s tega področja, in sicer:

Mednarodna priporočila oz. kriteriji za vrednotenje DM	odstotek vrednosti DM
Usposobljenost (npr. izobrazba, izkušnje, dodatna znanja)	45 % - 52 %
Odgovornost (npr. za lastno delo, za vodenje)	23 % - 28 %
Napori (npr. umski, fizični, stiki z ljudmi)	11 % - 16 %
Vplivi okolja (le stalno prisotni vplivi)	7 % - 12 %

K zgoraj opisanim kategorijam bomo pri vrednotenju dodatno upoštevali še kriterij uskladitve glede na stanje na trgu (Benchmark), za kar bo poskrbela zunanja svetovalka ga. Kunc iz podjetja P&P InterSearch d.o.o. iz Ljubljane z res bogatimi izkušnjami in referencami na tem področju.

Za zaključek še nekaj misli. Smo v zelo pomembni fazi prenove sistemizacije, saj bodo zgoraj navedene odločitve bistveno vplivale na nadaljnje postopke vrednotenja, kar bo posledično imelo neposreden vpliv na vsakega izmed nas zaposlenih. Gre za popolnoma novo postavitve plačnih razmerij, ki z ob-

stoječim nima nobene direktne povezave in novega stanja ne bomo mogli primerjati s trenutno obstoječimi plačilnimi razredi. Ob tem bomo v čim večji meri poskušali razrešiti tudi obstoječo problematiko minimalne plače in s tem zmanjšati število teh prejemnikov. Poleg tega pa pripravljamo tudi predloge za nujne popravke obstoječega plačnega modela,

tako da bomo s 1. 1. 2022 lahko vpeljali čim boljše in celovito rešitev. Ta prenova nam bo omogočila sledenje usmeritvam, ki so zapisane v strategiji skupine Domel 2020-2025, o čemer govori predvsem strateška aktivnost SA7 »Razvijati kompetence zaposlenih za doseganje strateških ciljev«.

KAKO ZMANJŠATI

fluktucijo zaposlenih v proizvodnih oddelkih

DA 6 , projektna skupina A

Aleksander Pirih

Letošnja akademija je bila precej specifična, seveda zaradi vsem znanih razlogov. Trajala je vse od decembra leta 2019 pa do junija 2021.

V sklopu šeste generacije slušateljev Domelove akademije smo bili za izvedbo projektne naloge vsi sodelujoči razdeljeni v projektne skupine. Projektno skupino A smo sestavljali Aleksander Pirih (PC Orodjarna), Bernard Drol (PGO), Jernej Jurgele (PE KO), Jernej Tomažin (PE ECS), Robert Mesec (Montaža SE), Štefan Jenko (Reteče) ter Tomaž Bergant (PE LS). Mentor naše skupine je bil Tomaž Stanonik (direktor PE SE).

Pri projektne nalogi smo obravnavali temo »Kako zmanjšati fluktucijo zaposlenih v proizvodnih oddelkih«. Namen projekta je bil zmanjšanje fluktucije proizvodnih kadrov v podjetju Domel. S pomočjo izvedbe anket na vseh lokacijah smo skušali pridobiti

čim bolj objektivno mnenje zaposlenih o trenutnem stanju v Domelu, možnih razlogih za odhod bivših sodelavcev ter potencialne razloge za odhod trenutno zaposlenih. Cilj projekta pa je bil nabor ukrepov oziroma predlogov, s katerimi bi zmanjšali fluktucijo proizvodnih kadrov v podjetju Domel.

Kaj sploh je fluktucija? Fluktucija je stalno nihanje števila zaposlenih, ki organizaciji predstavlja težavo pri optimiziranju kadrovskega sestava. Je pomemben pokazatelj stanja v organizaciji, namreč lahko je tudi posledica nezadovoljstva zaposlenih. V Domelu se stanje fluktucije od leta 2014 naprej povečuje. Za čim bolj optimalno delovanje podjetja bi moral biti odstotek fluktucije nižji od 5 %.

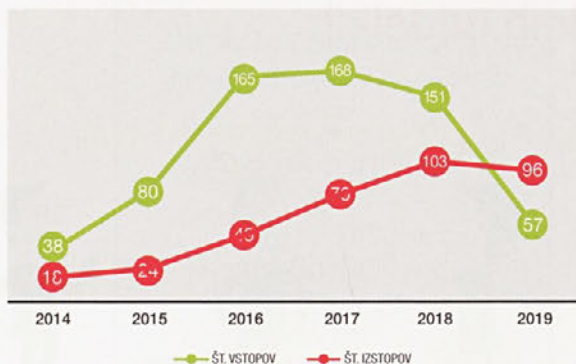
LETO	R 2014	R 2015	R 2016	R 2017	R 2018	R 2019
%	3	3	4,1	5,8	6,8	8,2

DELO NA PROJEKTU

Prvi sestanek smo imeli konec februarja 2020, na katerem smo se dogovorili, katere podatke potrebujemo za uspešno izvedbo projekta. Naslednji sestanek smo imeli konec avgusta 2020, določili smo vodjo projekta ter razdelili naloge.

Vsak član tima je moral narediti pregled izstopov ter vstopov v podjetje po letih ter razlog izstopa glede na oddelek, v katerem je zaposlen. Podatke smo nato združili ter pripravili pregled za celoten Domel.

Število vstopov in izstopov v obdobju 2014-2019

RAZLOGI ZA VSTOP IN IZSTOP 2014 - 2019

627 novo zaposlenih

- Več kot 95 % novih zaposlitev je bilo zaradi povečanega obsega dela / prijava na razpis
- Samo 3 % predstavljajo zaposlitve štipendistov

RAZLOGI VSTOPA

- Stipendija
- Zahteva poslovnih obsegov dela
- Prijava na razpis
- Prehod iz tujstva v Domel
- Prehod iz tujstva v Domel
- Prehod iz tujstva v Domel

327 odhodov iz podjetja

- 13 % zaposlenih se je upokojilo
- 25 % se je pogodba prekinila po volji delodajalca
- 51 % (188 oseb) odpoved po lastni želji

RAZLOGI IZSTOPA

- Stavovna upokojeitev
- Upokojeitev
- Potek pogodbe za določen čas
- Smrt
- Disciplinski ukrep
- Invalidična upokojeitev
- Odpoved iz poslovnih razlogov

Naslednji sestanek je bil konec februarja 2021. Čeprav je minilo že pol leta od zadnjega sestanka, smo nadaljevali s projektom in se dobivali enkrat tedensko po 1 uro, v zaključku pa po dve uri. Nekoliko smo specifikirali projekt ter se usmerili na zaposlene v proizvodnji, tako delavce kot tudi proizvodno režijo. Med zaposlene smo razdelili anketo, ki smo jo člani tima kreirali na sestanku skupine. Želeli smo dobiti podatke o zadovoljstvu zaposlenih, razlogih za odhod bivših zaposlenih, razlogih za mogoč odhod sedanjih zaposlenih. Iz rezultatov anket smo naredili SWOT-analizo, ki nam je dala vpogled, kakšni izzivi nas čakajo v prihodnosti.

SWOT ANALIZA

STRENGTHS / PREDNOSTI

- ODNOSI MED SODELAVCI
- DRUGE BONITETE (regres, počitniške kapacitete, promocija zdravja, nagrade)
- BLIŽINA ZAPOSLOTITVE
- PODJETJE PODPIRA IZOBRAŽEVANJA, ŠOLNINE
- SAMOSTOJNOST PRI DELU

OPURTUNITIES / PRILOŽNOSTI

- BOLJŠA INFORMIRANOST V PODJETJU
- IZBOLJŠANJE ORGANIZACIJE DELA
- DOBRO OPRAVLJENO DELO SE OPAZI
- KARIERA IN MOŽNOST NAPREDOVANJA

WEAKNESSES / ŠIBKOSTI

- PLAČILO
- ODNOSI Z NADREJENIMI
- NAPREDOVANJE PRI DRUGEM DELODAJALCU – VIŠJA PLAČA

THREATS / GROŽNJE

- ZAPOSLENI MENIJO, DA SO ZA SVOJE DELO PREMALO PLAČANI
- NI NAPREDOVANJA (V DOMELU)
- VEČIZMENSKO DELO ME MOTI

Iz vseh dobljenih podatkov smo nato skupaj sestavili nabor predlogov, ki smo jih na zaključni slovesnosti Domelove akademije predstavili vodstvu:

Blagovna znamka delodajalca

Podjetje bo moralo še več vlagati v svoj ugled. Poglobljati se bomo morali v interese ljudi in prilagajati ponudbe kandidatom. Kadre z izkušnjami bomo morali pridobiti tudi na način stimuliranja izplačevanja dodatka za delovno dobo od pričetka njegove delovne aktivnosti.

Turnus dela

Osnova za izračun plana prodaje bi moral biti 40-urni delavnik. 48-urni delavnik pa bi uvedli le takrat, ko bi bilo potrebno nadomestiti izostanek količin zaradi nepričakovanih izgub, ki so se pojavile v 40-urnem delovnem tednu.

Večji pomen kadrovske funkcije

Na splošno naj bi imela kadrovska služba večji pomen v podjetju. Za uspeh podjetja bodo vedno bolj pomembni odnosi s sodelavci. Kadrovska služba bo morala spremljati organizacijsko klimo in določiti ukrepe, kako spodbuditi pripadnost ljudi. Osnovno poskusno delo tujcev bi morali nadgraditi z izobraževanjem slovenskega jezika ter družbenih in kulturnih navad, ki jih imamo v Sloveniji.

Uvajanje novih zaposlenih

Podjetja se vedno bolj posvečajo uvajanju novih sodelavcev v tim. Koristen bi bil prikaz sprejema novozaposlenih na prvi delovni dan na družbenih omrežjih. Nadgraditi sistem mentorstva in „spremljevalcev“ na delovnem mestu, ki bi usmerjali novoza-poslene sodelavce. Prvih nekaj mesecev je ključnih za odločitev novega zaposlenega, ali bo ostal v podjetju ali iskal novo okolje. To za podjetje pomeni

tudi velik finančni učinek, saj mora vložiti sredstva v osebno varovalno opremo in osnovna izobraževanja.

Prepoznavanje kompetenc

Za konkurenčnost bo ključno, kako hitro bomo znali prepoznati kompetence, ki bodo potrebne v prihodnosti, in tudi izobraziti svoje sodelavce.

Bližina zaposlitve

Delavci bi morali biti prerazporejeni tako, da bi delali v oddelku, ki je čim bližje njihovem stalnemu prebivališču, saj jim bližina zaposlitve pomeni veliko. Osveščanje novozaposlenih o dobri praksi v podjetju

Kljub vsem zgoraj naštetim predlogom pa glede na rezultate ankete menimo, da imamo v Domelu kljub temu veliko ugodnosti. Če izpostavimo le nekatere:

- Nadpovprečno izplačilo nagrade iz poslovne uspešnosti, regres
- Variabilen del plače
- Koriščenje počitniških kapacitet
- Vplačilo dodatnega zavarovanja
- Organizirana prehrana
- Zelo prilagodljivo koriščenje ur in dopusta

Člani skupine A od leve desni: Jernej Jurgele, Robert Mesec, Jernej Tomažin, Aleksander Pirih, Štefan Jenko, Bernard Drol.

KOLE SARIMO.
SKUPAJ

**PRIKOLE SARI SI
ELEKTRIČNO KOLO eCult!**

Prijavi se in morda se že na naslednje kolesarjenje odpraviš z novim kolesom!

**UDELEŽBA JE
BREZPLAČNA!**

Spremljajte nas:

www.kolesarimoskupaj.si

Z akcijo **Kolesarimo.Skupaj** želimo spodbuditi zaposlene k zdravemu načinu življenja in preživljanju časa v naravi.

Kolesarska zveza Slovenije skupaj s fundacijo Neurotrust organizira akcijo Kolesarimo.Skupaj z namenom spodbujanja gibanja in zdravega življenjskega sloga. Kolesarimo po svojih zmožnostih, po poljubno izbrani trasi, bodisi v okolici svojega doma ali na svoji najljubši kolesarski poti. Akcija bo trajala do 31. 7. 2021.

Za sodelovanje ni treba plačati prijavnine, sta pa potrebna prijava in vnos prevoženih kilometrov. S tem boste sodelovali pri žrebanju privlačnih nagrad med njimi tudi za naše električno kolo e-Cult.

Več na <https://kolesarimoskupaj.si/>

NOVOZAPOSLENI

Nataša Dolenc

Letošnje leto je na področju zaposlovanja pestro, zato redno pozivamo novozaposlene sodelavce, da se nam predstavijo. Tudi tokrat so se v manjšem številu odzvali. Vsem se zahvaljujemo za prispevke.

BORUT KOKELJ

Sem Borut Kokelj, star bom 44 let in prihajam iz Škofje Loke. Pred zaposlitvijo v Domelu sem delal kot mizar, opravljal sem višinska dela, nudil vrtnarske storitve, nazadnje pa vodovodne inštalacije. V Domel sem se prijavil, ker podjetje slovi kot uspešno, inovativno in prijazno zaposlenim vseh izobrazbenih profilov. V prostem času se ukvarjam z gorskim kolesarstvom. Predvsem mi je všeč downhill oziroma spusti po kolesarskih parkih. Rad tudi rolkam in plezam, predvsem ledno. Z družino hodimo v hribe, skratka, aktivno preživljamo skupni čas, kar ga imamo na razpolago.

MATIC POTOČNIK

Sem Matic Potočnik in prihajam iz Dolenje vasi. Med študijem na Fakulteti za strojništvo v Ljubljani sem bil Domelov štipendist in v tem času sem v podjetju opravljal štipendijsko prakso in počitniško delo na različnih področjih – v proizvodnji APEC, tehnologiji in v merilnici. Med absolventskim stažem sem začel delati v razvoju APEC, kjer sem se po končanem študiju tudi zaposlil. Delo je zelo raznoliko in vsak

dan se naučim kar nekaj novih stvari. Sodelavci so me lepo sprejeli in se odlično razumemo. Prosti čas najraje preživljam na nogometnem igrišču in v družbi prijateljev.

KRISTIЈAN MARINKOVIĆ

Začel bom z velikim pokom. Kaj mislite z: »Ni ti treba začeti od začetka.«?

No prav, pospešil bom. Ime mi je Kristijan Marinković. Rodil sem se v Srbiji v majhnem mestu v Vojvodini z imenom Vršac. Tam sem končal srednjo šolo smer elektronika in nadaljeval študij tehnične

mehanike na Univerzi v Novem Sadu. Na žalost nisem končal študija, sem pa spoznal množico zelo ustvarjalnih ljudi, s katerimi smo začeli delati oklepe in meče za kolekcije po vsej Evropi. Sodelovali smo na mnogih mladinskih festivalih. Obujali smo zgodovino, viteški način življenja in zdrave dejavnosti na prostem za mlade.

Potem sem prišel v Slovenijo, kjer živim že več kot sedem let. Dobil sem službo v Ljubljanskih mlekarnah kot delavec v skladišču. Tam sem se povzpел po lestvici do položaja upravitelja. Po štirih letih nezadovoljstva v logistiki, področja, za katerega nisem bil izurjen ali si želel delati, sem slišal za Domel. V trenutku, ko sem prispel v naše podjetje, sem bil preplavljen z veseljem. Končno lahko delam na svojem področju. Na žalost sem hitro stopil na realna tla. Skoraj deset let je minilo od mojih študentskih let. Praktičnih izkušenj nimam veliko, a ostalo mi je

veliko teorije. Na srečo so me sodelavci hitro sprejeli in mi pomagali premostiti to vrzel. Vsak dan je zanimiv, ko se naučim česa novega in še naprej razvijam svoje sposobnosti. To je v velikem nasprotju v primerjavi z mojim prejšnjim delodajalcem. Tukaj v podjetju Domel se počutim kot del prijazne in dobro organizirane skupine.

Svoj prosti čas namenim več hobijem; od grajenja maket, igranja kitare, do moje dolgoletne ljubezni za pisanje zgodb. Trenutno imam v osnutkih že svojo sedmo knjigo in verjamem, da sem svoje sposobnosti razvil do te točke, da bo ta zelo zanimivo branje. Kdo ve? Mogoče jo bom v prihodnosti celo izdal. Torej, če me srečate kje v podjetju, mi namenite kakšno besedo kljub mojemu običajno »godrnjave-mu« videzu. Pridite in se pogovorite z menoj. Sem kar prijazen.

KRISTIAN MUSOLLAJ

Sem Kristian Musollaj in živim v Kranju. Prihajam s Kosova. Končano imam srednjo tehniško šolo strojne smeri. Najprej sem delal v mizarstvu. Priporočila za zaposlitev v vašem podjetju sem prejel od zadovoljnih znancev, ki so pri vas zaposleni. Moje delovno mesto je na avt. stisk. Trata. Prednost v sedanji službi je, da je delo manj nevarno kakor v prejšnji službi. Moj hobi je košarka.

DODATNO zdravstveno zavarovanje

Maja Virant

Zavarovalniški trg nam ponuja vedno več različnih vrst zavarovanj. Nekatera so nam bolj poznana, saj se z njimi pogosto srečujemo – avtomobilska, življenjska, nezgodna, premoženjska, obvezno zdravstveno zavarovanje itn. Vedno bolj pa so v porastu tudi zavarovanja, ki krijejo bolj nadstandardne storitve, med katere spada tudi »dodatno zdravstveno zavarovanje«. Čemu je namenjeno in kaj krije, si bomo ogledali v nadaljevanju.

Ko govorimo o »dodatnem« zdravstvenem zavarovanju, imamo velikokrat v mislih »dopolnilno«

zdravstveno zavarovanje, vendar sta to dve različni zavarovanji. V Sloveniji zdravstveno zavarovanje

delimo na obvezno in prostovoljno. Dopolnilno in dodatno zdravstveno zavarovanje sta prostovoljna. **Dopolnilno** je tisto, ki nas obvaruje stroškov doplačil za zdravstvene storitve, ki jih obvezno zdravstveno zavarovanje ne krije v celoti - to so obisk zdravnika, zdravljenje v bolnišnici, zdravila na recept. **Dodatno zdravstveno zavarovanje** pa je tisto, ki lahko krije stroške nadstandardnih zdravstvenih storitev oziroma tistih, ki bi jih sicer morali v celoti plačati sami. Predvsem je to zavarovanje povezano s hitrejšim dostopom do diagnostičnih pregledov in zdravljenja.

Hitreje do zdravnika specialista

Ko je naše zdravje ogroženo, si vsi želimo imeti takojšen dostop do ustrezne diagnoze in zdravljenja, čakalne dobe na preglede pa se vztrajno daljšajo. Epidemija koronavirusa je stanje še dodatno poslabšala. Po podatkih NIJZ pri stopnji nujnosti "zelo hitro" na prvi pregled nad dopustno mejo čaka 62 % vseh čakajočih. Kot primer, pri stopnji nujnosti "zelo hitro", boste na prvi revmatološki pregled čakali v povprečju 69 dni, urološki 45 in kardiološki 38 dni. Pri stopnji nujnosti "redno" pa se za te preglede v povprečju čaka 510, 225 in 177 dni. Z dodatnim zdravstvenim zavarovanjem zavarovalnice omogočajo, da do zdravstvenih storitev pridete precej hitreje. Obiske pri specialistih večinoma omogočajo že v roku 10 dni. V Sloveniji takšno zavarovanje zaenkrat ponuja sedem različnih zavarovalnic, nekatere ga imenujejo kar "Specialisti".

Kaj zavarovanje krije?

Zavarovalnice s tem zavarovanjem ponujajo celovito zdravstveno obravnavo v primeru poškodb in bolezni. Ponujajo kritja storitev in posegov na različnih medicinskih področjih. Vsaka zavarovalnica

ima v svoji ponudbi kakšne specifike, v večini primerov pa gre za kritja naslednjih storitev:

- **Asistenčne storitve**, kjer nam organizirajo termin pregleda, nas informirajo o čakalnih dobah, vsebinah zavarovanj in izvajalcih storitev. Nekatere asistenčne storitve vključujejo tudi zdravstveni nasvet družinskega zdravnika ali specialista.
- **Specialistični pregledi** na izbranih medicinskih področjih (najpogosteje koriščeni pregledi so na področjih ortopedije, radiologije, gastroenterologije, dermatovenerologije in kardiologije) in različni **diagnostični postopki**, kot so laboratorij, rentgen, EKG, magnetna resonanca, gastrokopija.
- **Razširjena kritja** omogočajo tudi določene enostavne ali pa malo bolj zahtevne **enodnevne operativne posege**, kot npr. aplikacija blokade, odstranitev tujka, operacija karpalnega kanala.
- Na koncu omogočajo še **ambulantno rehabilitacijo**, kamor spadajo fizioterapija, lahko tudi delovna, govorna in protibolečinska terapija.

Zavarovalnice nam ponujajo tudi nabor različnih dodatnih kritij, kot so npr. zdravila na beli recept, zdravstveni nasvet na daljavo, drugo mnenje v Sloveniji in tujini, težja obolenja itn.

Na kaj moramo biti pozorni?

Pri sklepanju moramo biti pozorni, katere storitve ponudba vključuje in v kakšnem obsegu. Ne krijejo vsi paketi vseh področij (npr. nekje bo izključena fizioterapija, drugje enodnevni operativni posegi). Omejitev bo tudi pri letnih zavarovalnih vsotah vrednostno in količinsko (primer: kritje specialističnih zdravstvenih storitev bo npr. omejeno na 1.000 EUR letno, v enem letu boste lahko opravili 5 specialističnih obravnav, od tega največ 3 iz enakega razloga). Čakalna doba po plačilu prve premije (karenca) je za bolezni običajno 3 mesece, za nezgode je ni.

Potrebno je tudi vedeti, da niso krite kronične bolezni in tista zdravstvena stanja, ki so bila znana in so bila zabeležena pred sklenitvijo zavarovanja. Ko se neka bolezen opredeli kot kronična, ni kritja stroškov nadaljnjih storitev.

Postopek, kako ravnati v primeru nezgode ali bolezni

Ko zbolite ali se poškodujete, v večini primerov morate najprej obiskati osebnega zdravnika, da vam uredi napotnico. Po pridobitvi napotnice se obrnete na asistenčni center zavarovalnice, od koder vam uredijo termin pri izbranem specialistu. Na primer, če imate sklenjeno polico z bolj razširjenim kritjem in ste si pri športni aktivnosti poškodovali koleno, bo postopek zdravljenja lahko sledeč: na podlagi napotnice osebnega zdravnika bo zavarovalnica v 10 dneh uredila pregled pri ortopedu, opravili boste magnetno resonanco, nato artroskopijo kolena in na koncu v sklopu rehabilitacije koristili še fizioterapijo.

Prednosti kolektivnega zavarovanja

Določene zavarovalnice nudijo možnost sklenitve kolektivnega dodatnega zdravstvenega zavarovanja preko delodajalca. Prednost sklenitve kolektivnega zavarovanja za zaposlene je, da se zaradi hitrejšega dostopa do pregledov in zdravljenja lahko hitreje

vrnejo k vsakdanjim aktivnostim in na delovno mesto, kar predstavlja tudi manjši izpad dohodka. Zaradi hitrejših obravnave je tudi manj možnosti za razvoj kroničnih bolezni. Zmanjša se tudi negotovost pri iskanju in izbiri specialista, saj zavarovalnice svoje pogodbene izvajalce skrbno spremljajo, omogočajo pa tudi večjo prilagodljivost termina pregleda. Pogoji ob sklenitvi zavarovanja so za kolektivno zavarovanje precej ugodnejši od individualnega sklepanja (nižja premija, enotna za vse starosti, več vključenih kritij, krajši pristopni vprašalnik oz. pristop samo z izjavo itn.). Pod enakimi pogoji je možnost, da zavarovanje sklenejo tudi družinski člani. Prednost za delodajalca pa je skrajšanje bolniških odsotnosti in s tem manj motenj v procesu dela, večje zadovoljstvo zaposlenih in boljša učinkovitost, saj so zaposleni manj obremenjeni z zdravstvenimi težavami.

MIŠJA MRZLICA

Janja Kozjek

Zaradi milih zim v zadnjem obdobju so se glodavci, predvsem miši, voluharji in podgane, razmnožili čezmerno. Pri sprehodu skozi gozd imaš občutek, da ti kar gomazi pod nogami, saj miši tekajo sem ter tja. Ne spomnim se, da bi kdaj v preteklosti videla toliko miši kot letos. Če pogledamo po tleh, vidimo luknjo pri luknji.

Zaradi tega nas poleg covida in kloпов ogrožajo še glodavci. Ti prenašajo nevaren virus (hantavirus), ki je zelo nalezljiv in se prenaša samo iz živali na človeka. To niso samo miši, ampak so prenašalci lahko tudi okuženi psi in mačke.

MIŠJA (hemoragična) MRZLICA je zelo nevarna bolezen. Prenaša se s slino, z iztrebki in urinom. S temi izločki se lahko okužijo tudi hrana, voda in okolje. Inkubacijska doba te bolezni je od 12 do 14 dni po okužbi.

Znaki prve faze bolezni so: visoka telesna temperatura, mrzlica, močan glavobol ter močne bolečine v predelu trebuha in ledvic. Pojavijo se tudi bolečine v očeh, očne veznice močno pordijo, oseba pa je v obraz rdeča, kot če bi jo opeklo sonce. Če bolezen poteka v lažji obliki, se v tej fazi konča in ne pusti posledic.

V težjih primerih se bolezen razvije tako, da po nekaj dnevih visoke vročine pride do nenadnega padca krvnega tlaka. Pojavijo se nemirnost, motnje zavesti, krči ter krvavitve v koži in sluznicah. Sledi faza, v kateri se pojavijo znaki odpovedi ledvic, lahko tudi krvavitve. V tem primeru je zdravljenje dolgotrajno, okrevanje pa lahko traja tudi pol leta.

ZATO PAZLJIVO:

- pri pospravljanju kleti, drvarnic, skladiščnih prostorov, podstrešij, starih poslopij ... (pometanje, žaganje, ...) nosimo zaščitno masko in zaščitne rokavice, ki jih po uporabi zavržemo;
- pri aktivnostih in bivanju v naravi je pomembno, da zaščitimo hrano in pijačo pred glodavci;
- ostankov hrane ne odmetavamo v okolje;
- hrane ne polagamo na tla;

- ne sedimo in ležimo na golih tleh;
- ne pijemo vode iz izvirov v naravi;
- si pogosto umivamo roke;
- osebnih stvari ne odlagamo na tla;
- pri postavljanju šotorov in bivačev moramo biti pozorni na rove in sledi iztrebkov;
- se ne dotikamo mrtvih živali.

Pomembna sta tudi higiena in umivanje rok po vsakem opravilu, pri katerem pridemo v stik z zemljo ali s prahom, še zlasti v naravi. Uredimo preprečevanje dostopa glodavcem v bivalne prostore in deratizacijo pomožnih prostorov (kleti, drvarnice, shrambe itd.).

CEPIVO mRNA za COVID-19

enostavna razlaga (tako, da razume vsak)

Cepivo mRNA, ki sta ga razvili podjetji Pfizer in BioNTech ter Moderna, je v mnogih pogledih revolucionarno in deluje na drugačen način kot cepiva, ki smo jih poznali do zdaj.

Najprej moramo vedeti, kako deluje imunski sistem.

Da bi razumeli delovanje cepiva, si moramo najprej približe ogledati, kako deluje imunski sistem. Zelo poenostavljeno: imunske celice napadejo vsak nepoznan tujek, ki vstopi v telo. Če zaznajo nepoznan virus ali bakterijo, sprožijo napad.

Namen tega napada je, da telo obrani pred tujkom (virusom, bakterijo ...). Toda tako kot vojska, potrebuje nekaj časa, da organizira napad na sovražnika. Tudi imunski sistem potrebuje nekaj časa, da se

pripravi na napad z vso močjo. Ugotoviti mora, kateri del virusa napasti ter zagnati proizvodnjo tistega »orožja«, ki ga potrebuje za napad tega dela virusa. To lahko traja tudi več dni. Medtem se virus razmnožuje in širi po telesu.

Ko imunski sistem naposled premaga virus, si ga zapomni. Tukaj imajo glavno vlogo spominske celice imunskega sistema. Če se enak virus znova pojavi, imunski sistem reče: »Aha, tega zlodeja pa že poznam!«. Imunski sistem tako na podlagi prejšnje izkušnje uniči virus, še preden bi se ta lahko namnožil v telesu.

Kako deluje cepivo?

Zdaj, ko vemo, kako deluje imunski sistem, se lahko vrnemo k cepivu. Znanstveniki so na zunanem

delu virusa SARS-CoV-2, ki povzroča bolezen COVID-19, odkrili protein, ki se jim je zdel dobra tarča za napad na virus. Ta *zlobni* protein je namreč zelo pomemben za novi koronavirus. Virus ga uporablja za to, da lahko prodre v človekove celice. Z drugimi besedami, *zlobni* protein je kriv za to, da se z virusom okužimo in zbolimo.

Virus SARS-CoV-2 ima RNA, ki vsebuje informacije o vseh njegovih delih. Zato so znanstveniki pregledali celotno sekvenco RNA-virusa in iz nje izluščili del, ki vsebuje informacije o *zlobnem* proteinu. Tistem proteinu, ki ga virus uporablja za to, da prodre v človeško telo. Proteinu, ki je najpripravnejša tarča za napad, želimo preprečiti okužbo.

Kaj je RNA?

Poenostavljeno povedano je »načrt«, ki vsebuje informacije za izdelavo posameznih sestavnih delov virusa. mRNA (messenger-RNA) medtem celici prenese »navodila«, kako naj na podlagi tega načrta proizvede te sestavne dele virusne beljakovine.

Znanstveniki so torej vzeli načrt za izdelavo *zlobnega* proteina in izdelali mRNA. **Naredili so torej »navodila«, kako izdelati zlobni protein.** Prav ta navodila so tisto, zaradi česar cepivo proti novemu koronavirusu deluje. Poglejmo, kako.

Pomembna značilnost cepiva na osnovi mRNA je, da ne vsebuje delcev virusa. Vsebuje samo »navodila«, kako izdelati *zlobni* protein, ki se nahaja na zunanjem delu virusa. Zato se s cepljenjem ne moremo okužiti. Vse, kar s cepivom podjetij Pfizer in BioNTech ter Moderna dobimo v telo, so »navodila« za izdelavo tega *zlobnega* proteina.

Kaj se zgodi po cepljenju?

Ko prejmemo odmerke cepiva, celice v telesu vidijo prejeti »načrt« in začnejo proizvajati *zlobni* protein. Imunski sistem to kmalu opazi in reče: »Kaj za vraga se dogaja v telesu? Kaj je zdaj ta tujek?« Takoj zatem začne napadati *zlobni* protein.

Imunski sistem se s tem proteinom še ni srečal. Zato potrebuje nekaj časa, da organizira napad in ga premaga. Povišana telesna temperatura, utrujenost, mrzlica, bolečine v mišicah in podobno, ki se lahko pojavijo kot stranski učinek cepljenja, torej niso nič drugega kot znak, da je imunski sistem sprožil napad na *zlobni* protein.

Telo torej po cepljenju sproži protinapad na *zlobni*

protein – pri čemer je pomembno še enkrat poudariti, da nas *zlobni* protein ne more okužiti. Je samo protein in ne virus.

In NAJPOMEMBNEJŠE: Spominske celice imunskega sistema si zapomnijo, kakšen je zlobni protein. Zapomni si, na kakšen način ga lahko uničijo.

Ko torej virus SARS-CoV-2 vstopi v naše telo, imunski sistem že ve, kako se mora nanj odzvati, saj se je z zlobnim proteinom, ki se nahaja na njegovem zunanjem delu, že srečal. Zato lahko takoj organizira učinkovit protinapad in ga uniči, še preden bi se razširil po telesu in povzročil, da zbolimo za covidom.

Možni pomisleki

Eden od pomislekov, ki se pojavlja, je, ali se z vnosem mRNA v telo spremeni naš genski zapis. Odgovor je ne. Organizem v razmeroma kratkem času razgradi mRNA (»navodila«, kako izdelati *zlobni* protein) in ga odplakne iz telesa. Po cepljenju v telesu ne ostane nič drugega razen spominskih celic, ki so si zapomnile, kako napasti *zlobni* protein oziroma virus, če ta zaide v telo.

Drugi pomislek se nanaša na mutacije virusa. Kaj se bo zgodilo, če virus mutira na tak način, da se bo spremenil tudi *zlobni* protein? Prednost cepiva mRNA je, da lahko znanstveniki v zelo kratkem času spremenijo mRNA v cepivu tako, da bo vseboval informacije o novi različici *zlobnega* proteina ali drugi specifični lastnosti mutiranega koronavirusa.

Dodatna prednost cepiva mRNA

Tradicionalna cepiva delujejo tako, da vsebujejo inaktiviran ali oslavljen virus. Tem cepivom se reče vektorska cepiva. Cepivo mRNA medtem vsebuje le informacije (načrt) za izdelavo proteina, ki se nahaja na zunanjem delu virusa SARS-CoV-2 in je ključen, da se lahko virus pritrdi na sluznico ter prodre v telo – in ničesar drugega.

Zato se cepimo in preprečimo nadaljnje širjenje virusa.

VIRI:

<https://www.zdravo.si/kategorija/bolezni-in-zdravljenje/>

<https://www.nijz.si/sl/misja-mrzlica-hemoragicna-mrzlica-z-re-nalnim-sindromom-hmrs;>

OGLARJENJE

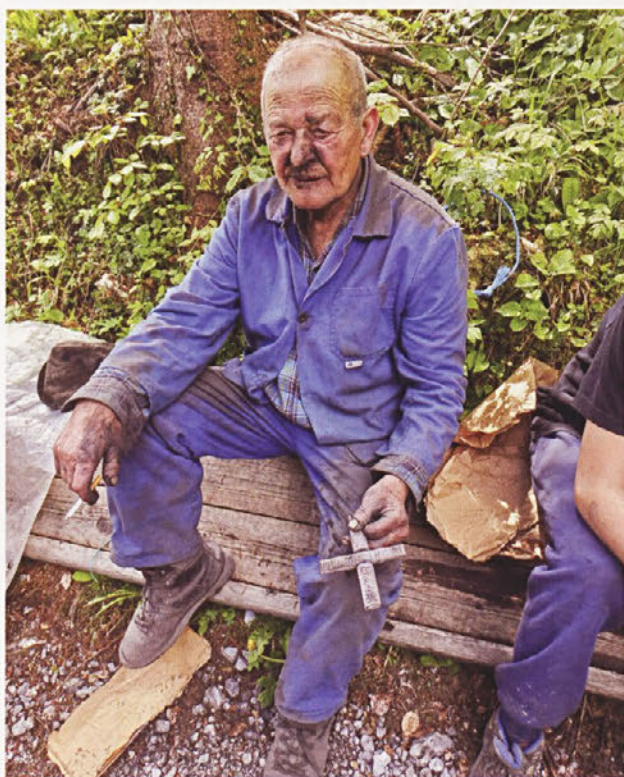
na moji rojstni domačiji

Tatjana Potočnik

Oglarjenje oziroma kuhanje kope je bilo pri nas v Pozirnem nad Bukovščico prisotno že pred 200 leti. Moj praded je kuhal oglje tam, kjer je imel pripravljena drva. V bližini je pripravil kopišče in postavil majhno uto, kamor je spravil oglje, dokler ni prišel kupec. Večinoma so ga kuhali za potrebe kovačij in za domačo uporabo, predvsem za likalnike za likanje oblačil. Ded se ni ukvarjal z oglarjenjem.

Moj oče Stane je pričel z oglarjenjem pred 45 leti pod mentorstvom soseda Jožeta. Začetki so bili naporni in se je zgodilo, da je moral soseda zbuditi sredi noči, da mu je pomagal reševati nastalo težavo na kopišču. Prve kope so imele približno po 30 m³ drv, kasneje pa okrog 50 m³. Z leti so se nabirale izkušnje in kuhanje oglja pr' Matičk je postala stalnica. Kmalu je oče spoznal znanega orodnega kovača Matevža Krmelja iz Loga nad Škofjo Loko, kateremu je več kot 30 let redno dobavljal kvalitetno oglje. Zaradi drugačnega postopka kovanja so naročila začela upadati. Z leti se je prodaja oglja usmerila na

Še bom kuhal kope

potrebe priprave hrane na žaru, kajti vedno bolj so bili popularni pikniki.

Na našem kopišču so se ustavljali tudi pohodniki tradicionalnega Pohoda po oglarski poti sv. Mohorja. Organiziralo ga je Turistično društvo Selca. Bilo je tudi do 200 pohodnikov, ki jim je bilo predstavljeno kuhanje kope. Zanje smo pripravili doma pečen kruh, domačo zaseko, čaj in žganje. Tako postreženi pohodniki so lažje nadaljevali pot proti Zabrekvam.

Za turiste iz oddaljenih krajev Anglije in Škotske je bila predstavitev kuhanja oglja pri nas zanimiva in nepozabna izkušnja. Takrat je brat Miran lahko preizkusil svoje znanje angleškega jezika.

Opravila na kmetiji in tudi na kopišču smo v naši družini vedno opravljali skupaj. Zato smo bili otroci že od malega prisotni tudi pri postavljanju kope. Pomagali smo pri pripravi, izdelavi in razdiranju kope. Pri slednjem se kadi in praši črn prah po kopišču. Bolj smo bili umazani, prašni in črni od tega prahu, bolj smo uživali. Pri razdiranju kope je bila naša naloga, da smo gasili manjša žarišča v skupkih oglja, ki je bil na novo zmetan po kopišču ob razdiranju kope.

Priprava lesa

Izdelava in postopek priprave kope traja skoraj 2 meseca. Začne se s sečnjo dreves, pripravo lesa – drv, nadaljuje s transportom do kopišča, zlaganjem kope, kuhanjem oglja in konča z razdiranjem kope. Običajno se pripravi od 40 do 50 m³ drv. Najboljša so iz listnatih dreves, kot so bukev, jesen, gaber, leska in javor. Hrast in kostanj nista primerna za oglje zaradi tanina. Najbolje je poogljevati eno vrsto lesa, ker ima vsaka vrsta svoje lastnosti. Oglje iz lesa li-

stavcev je težje od oglja iglavcev. Pripravljena drva se navozijo v bližino kopišča in okrog kopišča.

Priprava kopišča

Pri nas je kopišče na stalnem mestu že od vsega začetka. Je na ravnem terenu, na sredini malce dvignjenem, da iz kope ven odteka voda. Črna prst, imenovana kopiščna prst, je namenjena za usipanje kope. To prst zgrabimo ob rob kopišča okrogle oblike in v premeru 10 metrov, odvisno od velikosti kope, ki jo običajno kuhamo.

Postopek izdelave kope

Na sredini kopišča postavimo strženico. To so trije drogovi v obliki trikotnika zabiti v tla kopišča. Med te kole se na tla položi lesen križ, ki predstavlja simbol koparjenja. Vse te tri kole v višini dveh metrov povezuje venec iz leskove mladike. Okrog strženic se postavijo okrogle late do premera 10 cm. Vse skupaj imenujemo stržen in izgleda kot dimnik kope.

Stržen kope

Strženica kope

Nato se začnejo pokonci v krogu postavljati drva tesno drug ob drugem. Znotraj se postavljajo večja polena, potem pa navzven vedno bolj drobna. Oblika kope mora biti čim bolj okrogla, da je oglenitev kakovostna.

Večja polena v kopi

Kopa

Na vrhu že zložene kope požagamo vrhove strženice in položimo ostanke prejšnje kope – karbine. To so napol zoglenela drva. Po vrhu nasujemo še suhega listja, nato pa kopo prekrijemo s smrekovimi vejami, ki preprečujejo vsipanje prsti med drva. To plast imenujemo »grasa«. Na vrhu te grase, okoli oboda strženice položimo železen obroč, na katerega se naloži travnata ruša.

Grasa

Za dostop na kopo postavimo lesen most

Za pokrivanje kope je najboljša in najbolj primer- na zemlja, ki je pripeljana s starega kopišča in je že prežgana in pomešana z zoglenelim prahom. Ta sloj črne zemlje preprečuje zunanemu zraku dostop v notranjost kope, hkrati pa se v notranjosti kope za- držujejo plini in vodna para, ki nastajajo pri kuhanju. Z osipanjem kope se prične ob vznožju kope, kjer mora biti sloj prsti debelejši. Tako se potem nane- se prst po celotni kopi, razen na vrhu strženice. Za dostop na kopo postavimo še lesen most. Tako prip- ravljena kopa je pripravljena za vžig.

Zažiganje in kuhanje kope

Pred zažiganjem kope je potrebno pripraviti okrog 50 žakljev drobnih drv, dolgih do 10 cm, ki jih ime- njemo »bokane«. Kopo zažigamo z vrha kope z žer- javico, ki smo jo pripravili zunaj kope in jo vsujemo točno na križ, ki je postavljen na dnu stržena. Ogenj hitro zagori in se iz odprtega stržena začne dvigovati bel dim, kar pomeni, da je kopa prižgana. Potem po malem dodajamo bokane. Ko se ogenj v kopi dovolj oživi, je potrebno kopo zapreti s pločevinastim po- krovom in jo zasuti s prstjo. Križ, na katerega smo vsuli žerjavico, mora ostati cel. Stara koparska vraža pravi, da če križ zgori, ta kopar ne bo več kuhal oglja.

Že v prvih 16 urah se pri bokanju lahko ustvari plin,

Žerjavica za v kopo

Žerjavica gre v kopo

ki kar privzdigne prst na kopi. Pri tem se pojavijo raz- poke, ki jih je potrebno zakrpati. V prvih treh dneh na vsake dve do tri ure v dimnik kope vsujemo do 4 žaklje bokana, ki ga bokamo. To pomeni, da jih z le- senim drogom – bokavnico, čimboj natlačimo v str- žen kope. Pred vsakim bokanjem je potrebno očistiti pokrov in ga odstraniti. Po bokanju je potrebno to spet vse zapreti. V času bokanja je veter bistvenega pomena, saj odpihne dim stran od oglarja. Če vetra ni, se dim kadi navzgor naravnost v glavo oglarja, kar je zelo moteče pri bokanju. Zgodilo se je, da je oče zaradi močnega dima zgrešil most in padel s kope.

Temperatura v kopi se viša in drva se sušijo. Po treh do štirih dneh, ko se preneha bokati, se ploče- vinast pokrov odstrani. Dimnik kope – stržen, se za-

Usipavanje bokana v kopo

pre s smrekovimi vejicami in pokrije s prstjo. Tako je kopa pripravljena na proces oglenitve, ko les ne gori niti ne tli. Ob vznožju kope naredimo drenažne luknje, da iz kope teče voda.

Kuhanje oziroma oglenitev predstavlja fizični in kemični proces pretvorbe lesa v oglje, ki poteka pri temperaturi od 240 do 280 ° C. Tako les ne gori ampak ogleni. Oglenitev poteka z vrha kope proti vznožju in traja od 7 do 10 dni. V začetku je izgled kope v obliki klobuka, ko pa je kuhana, je izgled v obliki zvona. Iz petih kilogramov lesa nam ostane kilogram oglja. Teža oglja je odvisna od vrste in kakovosti lesa, načina kuhanja, vremena ...

Oče je v času kuhanja kope ves čas tam, zato se je v bližini postavila »koparska bajta«, ki služi kot začasno bivališče. Ker je to v bližini gozda, očeta včasih obiščejo živali. Neko noč ga je zbudil ropot in seveda je šel preverit, kaj se dogaja. Ob koparski bajti si je bivališče našel jež. S tačkami se je praskal za ušesi in hkrati trkal ob bajto, kar je povzročalo ropot. Za nas je ta hiška pomembna, zato sva z bratom v otroških letih nad vhodom namestila staro hišno številko, ki je še iz avstroogrskih časov.

Razdiranje kope

Preden se začne kopa razdirati, jo je potrebno pogasiti. Sprva je prst belo-siva in žareča, ko je pa kopa ohlajena, je prst rjavkasta. Kopo pogasimo tako, da z vodo pršimo po njej in sproti mešamo prst. Pripravimo koparske grablje, ki imajo železne zobce, lopate, koše, žaklje, kangle. Za razdiranje kope pa za pomoč prosimo sosede, sorodnike in prijatelje, ki se vedno z veseljem odzovejo in pridejo pomagat.

Kopo, v kateri je od 40 do 50 m³ drv, razdremo v enem dnevu. Pri razdiranju ali štoranju kope so vsaj trije oglarji, ki so veščji tega dela. Prvi kopar odstrani vrhno plast prsti in iz globine kope z lopato

Razdiranje kope

meče oglje ven in ga meče na kup. Drug oglar ga loči od prsti in ga z oglarskimi grabljami razprostre proti obrobju kopišča. Tretji kopar zasipava kopo nazaj, ker mora biti oglje v kopi ves čas pokrito. Tako se pomikajo okrog in okrog kope, dokler ni kopišče polno oglja. Potem se malce počaka, da se oglje ohladi. V tem času se pojavijo majhna žarišča, ki jih je potrebno pogasiti. Med posameznimi fazami počijemo, se okrepimo z malico, pijačo in premlevamo aktualne teme. Na kopišču sta vedno dobra volja in smeh.

Ostali člani oglarske ekipe nato oglje nasujemo v žaklje in pospravimo v za to namenjen pokrit prostor ob kopišču. Postopek razdiranja, hlajenja oglja in pospravljanja poteka toliko časa, da je kopa popolnoma razdrta. Nato se na sredini kopišča, kjer je stal stržen, poišče križ. Ko ga najdemo, je veselje še toliko večje, saj to pomeni, da se bo kopa pri nas doma še kuhala.

Kuhanje kope in vsa opravila okoli nje je del našega življenja in naše biti. S tem smo zrastle gor in smo hkrati ponosni na to staro opravilo. Upam, da ta tradicija ne bo zamrla, ampak bo živela naprej v naslednjih rodovih.

Zato vam kličemo pravi koparski pozdrav: »Naj se kadi.«

Kopa v začetku kuhanja

Spravilo oglja v žakelj

NAMIG ZA VIKEND POTEP

Orlove glave

Barbara Debeljak

Orlove glave so 1682 m visoka gora, ki se nahaja v neposredni bližini smučišča Vogel.

Na pot se lahko odpravimo že iz vzhodnega planote, in sicer iz Ukanca skozi Žagarjev graben (3,15 ure), planine Storeča ravan (2,15 ure) ali iz Ribčevega Lazu (3,30 ure). Lahko pa se z nihalno žičnico (ob Bohinjskem jezeru, odcep ob cesti v smeri Ukanca in slapa Savice) v šestih minutah pripeljemo do zgornje postaje, kar nam prihrani kar nekaj poti. Od zgornje postaje do vrha Orlove glave nas čaka le še slabih trideset minut vzpona po lahki označeni poti.

Okolje je prav idilično: zelenje, svež zrak, kislo mleko ... in vrsta aktivnih doživetij za vso družino. Na vrhu nas pričaka čudovit razgled po vršacih skozi namršene macesnove viharne in uživanje v mirnem planotnem okolju. Odpre se pogled na Bohinjsko jezero, ujeto v globoko kotanjo med gorami.

Pozimi si planota nadene prekrasno belo odejo in postane pravi raj za smučanje in deskanje. Na nadmorski višini 1537 metrov se ob smučišču Vogel razteza pravo pravljico naselje počitniških hiš, ime-

novano Alpska vas Vogel. Arhitekturna dediščina v vasi kaže iznajdljivost bohinjskih gorjancev in njihov prvinski čut za obdelavo lesa. Bohinja z mogočnimi domačijami, zanimivimi cerkvami, starimi kaščami in ponosnimi kozolci verjetno ni potrebno posebej predstavljati, niti jezera, vpetega med visoke gore. V tej krajini je tekom dolgih stoletij prebivalcem kljub gospodarjenju uspelo vzpostaviti ravnotežje v naravi. Prve prišleke so pod vzpetino Vogel privabila bogata nahajališča železove rude. Spomin na rudarske čase hrani tudi cerkev sv. Janeza Krstnika pri Bohinjskem jezeru. Na pročelju ima (poleg mnogih drugih) znamenito fresko rudarja oz. rudarskega škrata Berkmandeljca iz časa okoli leta 1300.

Če se na pot v zgodnjih poletnih mesecih odpravite preko Jelovice, si privoščite še nekaj minut za zdravje. Gozd je poln svežih mladih smrekovih vršičkov, ki jih lahko nabere in iz njih pripravimo odličen sirup. Tudi midve z Ano sva jih pripravili.

PRIJETNO S KORISTNIM - izlet in spotoma še smrekovi vršički

Ana Jelenc

Kot vsako leto sva tudi letos "zamudili" smrekove vršičke v okolici, zato se je bilo treba po njih odpraviti na Jelovico. No, tako sva združili prijetno s koristnim in se čez Jelovico odpravili proti Bohinju na izlet ter spotoma nabrali še to vsestransko domače zdravilo.

V zimskih in pomladnih mesecih nam pogosto ponagajajo dihala. Pri prehladih si lahko zelo pomagamo z enim najbolj znanih domačih zdravil – sirupom iz smrekovih vršičkov.

Mlade smrekove poganjke (vršičke) za sirup nabiramo spomladi, nekje do junija, višje lahko tudi dlje. Nabiramo svetlozelene vršičke, ki so mehki in jih je mogoče zlahka odtrgati. Vedno jih nabiramo na različnih drevesih, ne samo na eni smreki, saj bo sicer škoda za gozd in drevo prevelika.

Smrekovi vršički veljajo za eno najboljših naravnih zdravil za zdravljenje prehlada, kašlja, razkuževanje dihalnih poti, pospeševanje prekrvavitve sluznice dihalnih poti, njeno krepitev, obnavljanje in varovanje. Zavira tudi rast mikroorganizmov in zmanjšuje izpostavljenost infekcijam. Ker vsebuje veliko vitamina C, krepi splošno odpornost, poživlja telo in duha ter preganja utrujenost. Ker imajo vršički značilen vonj po smoli in balzamu, jih lahko uporabimo tudi za aromaterapijo.

Odrasli lahko zaužijejo 2 žlici sirupa do štirikrat dnevno, otroci pa eno žličko sirupa prav tako do štirikrat dnevno.

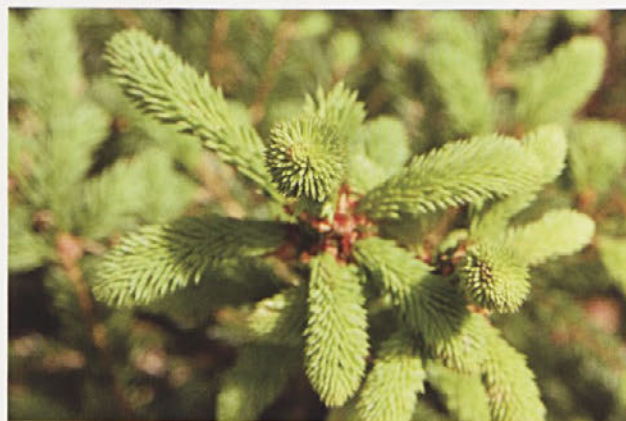
Sirup lahko pripravimo na več načinov. Večina ljudi sirup naredi s sladkorjem, in sicer tako, da izmenično v kozarec nalagamo po plasteh nabrane smrekove vršičke in sladkor. Kozarec napolnimo do vrha in ga postavimo na sonce za dober mesec oz. toliko časa, da se sladkor raztopi.

Nama ljubša varianta pa so smrekovi vršički, ki jih naredimo z dobrim domačim medom. Kozarec napolnimo z vršički in čez vlijemo med, da so pokriti, nato pa kozarec za kakšen teden postavimo v sh-

rambo (nikoli na sonce, ker bi se lahko med "skuhal" in tako izgubil svoje zdravilne učinkovine).

V obeh primerih potem sirup precedimo in damo v kozarce, ki jih zaprte hranimo v hladilniku.

Midve vseeno malenkost sirupa še pustiva v kozarcih in vršičkov še ne zavrževa, ampak jih do konca izkoristiva tako, da ostanek zalijeva z dobrim domačim žganjem in pustiva še kakšen teden namakati. Potem to precediva in dobiva odličen smrekovec, ki blagodejno vpliva na naše zdravje, saj malo razkuži naše grlo.

KAKO LAHKO VAŠA

Wi-Fi povezava deluje bolje?

Roman Megušar

Izberite ustreznega ponudnika internetnih storitev.

Konkurenca med ponudniki je velika, hitre povezave pa postajajo vse bolj cenovno dostopne. Večina med nami še vedno nima tistih "super hitrih" povezav, kljub temu pa lahko z nekaj malega raziskovanja po trgu najdemo hitrosti večje od 50 Mb/s. Je pa vse odvisno ob lokacije bivališča, povsod ni vse na voljo.

Redno spremljajte hitrost povezave.

Prvi korak k boljši Wi-Fi-povezavi je, da razumemo in poznamo hitrost omrežja. Za začetek lahko preizkusimo test hitrosti, ki nam jo nudi ena od brezplačnih aplikacij za internetu. Najvišjo hitrost omrežja lahko preizkusimo tako, da s kablom povežemo router. Potem primerjamo ta rezultat z drugo napravo, recimo s pametnim telefonom. Ko testiramo Wi-Fi, stojimo v neposredni bližini routerja, nekje, kjer vmes ni zidov ali drugih objektov. Po testiranju lahko ugotovimo, ali je hitrost, ki jo imamo, zadovoljiva. Premikamo se po hiši ali stanovanju, da ugotovimo, kje je povezava najboljša.

Primerjajte hitrosti z obljubljenimi številkami v pogodbi.

So hitrosti blizu tistim ISP-jem, ki so navedeni v pogodbi? Če so in kljub temu niste zadovoljni z njimi, je čas, da nadgradite svoje Wi-Fi-omrežje. Če hitrosti ne dosegajo obljubljenih, kontaktirajte vašega ponudnika internetnih storitev.

Preverite, ali ima težave ponudnik storitev.

Če ste opazili nenaden padec hitrosti internetne povezave, vendar do takrat niste opazili česa podobnega, je možno, da ima težave vaš ponudnik internetnih storitev. Težave lahko izhajajo iz številnih virov: nenamerne konfiguracije omrežja, tehnične

težave ali kaj tretjega. Včasih lahko situacijo reši že kratek telefonski pogovor.

Preverite, ali so vse vaše naprave povezane na pravo omrežje.

Če ste se povezali na več različnih omrežij v bližini vaše lokacije, najprej preverite, da so vse vaše naprave povezane na pravo omrežje. Lahko se vam zgodi, da ste povezani na bližnji javni Wi-Fi ali pa ste se nehote povezali na neko počasnejše omrežje, namesto na hitrega.

Zaprte aplikacije, ki so požrešne do omrežja.

Verjetno ni potrebno posebej poudarjati, da s sprostitvijo tistih aplikacij, ki zahtevajo dobro povezavo in so že sicer zahtevne, lahko pospešimo delovanja tistih aplikacij, ki so nam resnično pomembne. Govorimo recimo o aplikacijah, kot so Netflix, ali tistih, s katerimi prenašamo vsebine. Naj omenimo še verjetno najbolj očiten varnostni korak, in sicer zaklepanje Wi-Fi-omrežja z geslom. Če torej tega še nimate, naredite to čim prej in se tako izognite raznim težavam in sosedom, ki "vam kradejo Wi-Fi".

Resetirajte vaš modem in router.

Morda se komu zdi ta poteza preveč enostavna, vendar je še kako učinkovita. Če še niste vedeli, je vaš router v resnici "mini računalnik", ki ima lastni procesor, pomnilniški prostor, lokalni disk in celo svoj operacijski sistem. Podobno kot katerikoli drugi računalnik lahko tudi router naleti na številne težave. Recimo pregrevanje, težave z operacijskim sistemom itd. Enako kot to storimo z računalnikom, lahko resetiramo tudi router.

Preverite kable.

To je sicer nekaj, kar boste verjetno naredili skupaj

s tehnikom, ki vam namešča naprave, vendar je dobra novica ta, da lahko določen del naredite tudi sami. Preverite "Ethernet" kabel, ki je priklopljen na router, nato pa preglejte še povezavo vseh konektorjev, ki gredo v router in modem. Pomembno je, da so vsi stiki trdni in da kabli niso poškodovani.

Razmislite o nakupu novega, boljšega routerja.

Če uporabljate router ponudnika internetnih storitev ali router, ki zadošča starejšim standardom, potem obstaja velika verjetnost, da ne izkoriščate vaše povezave v celoti.

Posodobite programsko opremo routerja.

Programska oprema poganja router in če uporabljamo starejše routerje, se hitro lahko zgodi, da izpustimo pomembne posodobitve, ki izboljšujejo varnost in učinkovitost delovanja naprave. Večino routerjev brez težav posodobimo tudi sami, pomembno pa je, da med posodabljanjem routerja ne izklapljam in da se posodobitev resnično v celoti namesti.

Dodajte Wi-Fi-ojačevalce za boljšo pokritost omrežja.

Če živite v hiši ali večjem stanovanju in je med routerjem in napravo več ovir, potem je lahko uporaba Wi-Fi-ojačevalca še kako koristna. Ojačevalci Wi-Fi-signala delujejo po preprostem principu, in sicer signal routerja preusmerijo na novo omrežje, ki potem komunicira z napravo in potem signal potuje nazaj do routerja. Slaba stran velikih prostorov je ta, da bomo po vsej verjetnosti primorani investirati v več teh ojačevalcev, če bomo želeli, da dejansko pride do izboljšanja kvalitete omrežja.

Brez interneta dandanes praktično ne moremo več živeti in kljub temu, da smo ljudje v veliki meri postali resnično odvisni od tehnologije, jo potem vsaj izkoristimo v celoti.

Vir: www.racunalniske-novice.com

Namesto naslova sem vam pripravila rebus.

Danica Jelenc

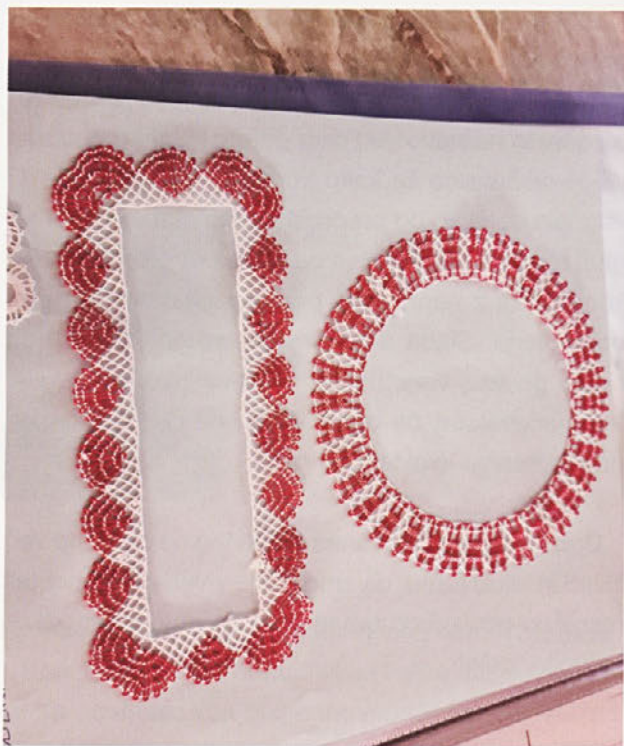
Naj se najprej opravičim, ker se je prejšnji mesec v rebus, ki je bil namesto naslova, prikradel tiskarski škrat in je odnesel eno črko. Zato rebus ponavljam tudi tokrat.

Bi pa rada predstavila še en način, kako krajšati čas, če ga imaš malo več. To so raznorazna ročna dela. V zadnjih mesecih sem marsikaj poskusila. Vse to sem v mladih letih že počela, vendar je bilo potrebno znanje kar pošteno obnoviti.

Lotila sem se pletenja, kvačkanja in klekljanja. Ker so pred kratkim potekali čipkarski dnevi v Železnikih, bom na kratko opisala, kako sem se lotila klekljanja.

Prvič sem se s klekljni in punkljem srečala, ko sem imela kakšnih pet, šest let. V tistem obdobju je z nami živela tudi stara mama, ki je pazila na nas, poleg tega pa je vedno kaj delala. Včasih je pletla, včasih kvačkala, največkrat pa klekljala. Ker sva se dobro razumeli, je logično, da je njeno delo pritegnilo tudi mojo pozornost. Na vsak način sem se hotela

naučiti klekljanja, zato mi je naredila punkelj, klekeljne pa je tako ali tako imela na zalogi. Takrat sva še vse klekeljne navili ročno, brez kakršnega koli strojčka. In nato se je pričelo učenje. Bajе sem se kar hitro učila, sem pa zraven vedno ponavljala, kako moram prestaviti klekeljne. »Navzkriž, odzgor, odspod, navzkriž,« so bile moje besede, ki so se kar naprej ponavljale, počasi pa je nastajala čipka. Dobro se še spomnim, da je bila prva čipka, ki sem jo naklekljala, namenjena moji mami za dan žena. Seveda pa je bila stara mama precej "usmiljena" do mene, saj mi je vedno naskrivaj naredila nekaj centimetrov čipke, da sem jo prej zaključila. Takrat sem mislila, da znam klekljati, čeprav sem obvladala le nekaj tehnik – kitico, ozki in sukani ris, pa zakvačkati sem znala. Začetek in konec čipke je bil vedno v mamini domeni, tako da se s tem sploh nisem obremenjevala.

Verjetno bi bilo tudi drugače, če bi že takrat lahko obiskovali čipkarsko šolo, vendar je bila za nas, ki smo bili od Železnikov malo oddaljeni, skorajda nedosegljiva. Zato se je tudi moje klekljanje končalo, ko se je stara mama odselila od nas.

Ponovno sem se s čipkami srečala, ko je hči obiskovala čipkarsko šolo. Takrat sem bila prepričana, da se bom skupaj z njo učila, ampak v tistem času je bilo preveč vsega, urejali smo stanovanje, hodila sem v šolo, tudi doma je bilo veliko dela ... In tako so se moje želje po obnovitvi klekljarskega znanja razblinile v nič. Poleg tega pa je hčerka imela še pro-

metno nesrečo, ravno ko je šla na klekljanje, tako da je punkelj z vsemi pripomočki za nedoločen čas romal na podstrešje.

Pred nekaj leti pa sem v Ratitovških obzorjih opazila oglas, da bo v Železnikih potekal tečaj klekljanja. Nisem veliko premišljevala o tem, ali bi se prijavila. Sprva sem še mislila, da bi se vpisala na nadaljevalni tečaj, pa so me vprašanja učiteljice klekljanja kaj hitro postavila na realna tla. In tako sem začela čisto od začetka, z osnovami. In nikdar mi ni bilo žal, ker sem ugotovila, da sem prav malo znala. In tako sem tečaj obiskovala tri leta, lani pa ga zaradi korone tako ali tako ni bilo.

Če se danes ozrem nazaj, lahko ugotovim, da je bil tečaj produktiven in da sem se kar veliko naučila. Vse to mi je zelo koristilo v lanskem letu, ko sem zbolela, saj je klekljanje idealni način za zapolnitev prostega časa. Sedaj znam marsikaj, za kar prej sploh nisem vedela, da obstaja. Klekljarskih tehnik je res veliko in vsaka od njih zahteva natančnost.

Prednost klekljanih izdelkov je tudi v tem, da jih lahko uporabljaš na več načinov, pa naj bo kot prtičke, lahko jih uokviriš kot slike ali pa jih daš vdlati v steklo. Če si malo iznajdljiv, jih lahko uporabljaš kot priročna darila za razna praznovanja.

Zato priporočam vsem, ki pozimi ne vedo, kaj bi počeli v prostem času, da se lotijo učenja klekljanja. Verjemite, nikoli ni prepozno, poleg tega te pa tako delo sprosti in pomiri.

BILO JE NEKOČ ...

Za malico je bila vrsta še na dvorišču.

DOMEL

Domel, proizvodnja elektromotorjev in gospodinjskih aparatov Železniki, d.o.o., Otoki 21, 4228 Železniki, Slovenija
tel.: +386 4 51 17 100, fax: +386 4 51 17 106, info@domel.com; www.domel.com

MOZAIK - brezplačno glasilo podjetja Domel, d.o.o.; naslov uredništva: Glasilo Mozaik - Domel, Otoki 21, 4228 Železniki
tel.: 04 51 17 173, fax: 04 51 17 106, e-mail: ales.markelj@domel.com.

Odgovorni urednik: Aleš Markelj

Glavna urednica: Romana Lotrič

Člani odbora: Tadeja Bergant, Barbara Debeljak, Nataša Dolenc, Nina Drol, Anita Habjan, Ana Jelenc, Danica Jelenc, Janja Kozjek, Aleksander Volf, Roman Megušar, Andreja Thaler

Foto: Anita Habjan, Barbara Debeljak, Danica Jelenc, Janez Rihtaršič, Romana Lotrič, Špela Vrhunc, arhiv Tatjana Potočnik, arhiv Domel

Grafično oblikovanje: Nina Drol, s.p.

Lektorica: Majda Tolar

Tisk: Tiskarna GTO Košir; leto 2021, številka 3; letnik 41, Izvodov: 1850

Stališča avtorjev ne odražajo nujno stališč uredništva.

Želimo vam
prijetne
poletne dni!

DOMEL

